

Prof. Dr. STANISLAV DNISTRJANSKYJ:

Poznámky k nové osnově občanského zákoníka.

(Pokračování.)

7. Uvozovací a prováděcí předpisy osnovy.*)

Každé větší zákonodárné dílo má své uvozovací a prováděcí předpisy a má také zvláštní předpisy o časové působnosti. Nový zákoník musí se starým zúčtovat, musí stanoviti, co ze starých ustanovení ještě zbývá a která z nich jsou zrušena; musí dále k mnohým právním ustanovením vydati ještě předpisy formální, které mají ona ustanovení doplniti; v přechodných ustanoveních musejí býti dány pokyny, co se má státi s právy a závazky, které již vznikly před účinností nového zákona; konečně musí býti také stanovena doba, kdy nový zákoník vejde v platnost. Ve vyhlášovacím patentu, kterým byl uveden všeob. občanský zákoník, zahrnují předpisy sem náležející pouze 10 článků; mimo to pojednává § 5 obč. zák. o zpětné působnosti zákonů. Moderní zákony potřebují však k tomu značně většího množství předpisů. Tak v osnově jest 76 článků, které obsahují doplňovací předpisy k obč. zákoníku. »Skládají se ze čtyř částí: Z části první, která se zabývá tím, co se nazývá *vacatio legis*, a otázkou, která ustanovení novým zákoníkem se ruší a kterých se zákon nedotýká; z druhé, která obsahuje tak řečená ustanovení prováděcí, jež se vzhledem k své povaze nehodí k tomu, aby byla pojata do zákoníka samého; z části třetí, která obsahuje ustanovení tak řečená intertemporální, a z části čtvrté, která obsahuje prováděcí doložku« (předpis závěrečný) [D. zp. str. 17/18]. Rozdělení doplňovacích předpisů k obč. zák. jest správné, předpisy ty nepatří však podle mého názoru na začátek, nýbrž na konec zákona.

*) Srv. moje pojednání: »Allgemeine Bemerkungen zum neuen Entwurf eines čechoslovakischen Gesetzbuchs«, Wien u. Leipzig, 1933, str. 39 násl.

Pokud se pak týče struktury oněch předpisů, odpovídá tato všem požadavkům nového zákonodárství; obsahově přimyká se jednak k vyhlášovacímu patentu z r. 1811, jednak k systému uvozovacího zákona k něm. obč. zák. Srovnáme-li v této příčině předpisy osnovy s rozčleněním uvozovacího zákona k něm. obč. zák., můžeme zaznamenati ve třech směrech podstatné rozdíly. Nejprve odpadá v osnově rozdíl mezi zákony říšskými a zemskými, poněvadž osnova si vzala za úkol provésti v celé oblasti soukromého práva úplnou unifikaci; dále ustanovení o mezinárodním právu soukromém, která se v něm. obč. zák. dostala toliko ze zvláštních důvodů předběžných prací legislativních do zákona uvozovacího, nejsou již v osnově umístěna mezi předpisy uvozovacími a prováděcími, nýbrž tvoří IV. díl zákoníka samého: právem totiž nová osnova upustila od návrhu osnovy subkomitétu, aby se o mezinárodním právu soukromém jednalo v úvodu zákoníka; konečně redaktoři se vynasnažili — jak ještě uvidíme — o zcela stručnou stylisaci ustanovení přechodných, aniž by se pokoušeli napodobiti předpisy něm. obč. zák., jdoucí do podrobností.

I. První část obsahuje osm článků. Čl. I. stanoví počátek závaznosti zákoníka a obsahuje nařízení, která náležejí k vlastním uvozovacím předpisům. Čl. II. a III. přimykají se k čl. II. vyhlášovacího patentu; zbavují závaznosti »všeobecné právo občanské dosud platné v Československé republice«, jakož i dosavadní právo obyčejové, »necht' se podává z rozhodnutí soudních či z jiných pramenů«, tedy obzvláště to, které platí na Slovensku a v Podkarpatské Rusi; dále vypočítávají zákony, které jsou novým obč. zák. tangovány a mají tudíž pozbýti platnosti. Především náleží sem platný všeob. obč. zák. se třemi částečnými novelami, jakož i se všemi »patenty, dekrety, nařízenými a zákony, vydanými k všeob. zák. obč.«, mimo to mezi jinými uherský manželský zákon z r. 1894. Poněvadž pak osnova přejala ve změněné formě i nový československý manželský zákon ze dne 22. května 1919, č. 320 Sb. z. a n., zrušuje se i tento. Z téhož důvodu pozbývá platnosti zákon ze dne 25. července 1871, č. 76 ř. z. o požadavku notářského zřízení některých právních jednání.

Nová osnova omezuje se tedy na všeobecné ustano-

vení o zrušení patentů atd. bez podrobného jich výpočtu, jak se s ním setkáváme v uvozovacím zákoně k něm. obč. zák. Všeobecné znění má jistě velké přednosti, byť i nemůže vyloučiti všechny pochybnosti. Obzvláště znění navrhované osnovou nehodí se podle mého názoru k tomu, aby případné pochybnosti omezilo na minimum. Kdy možno říci, že patenty, dekrety atd. »byly vydány k všeob. zák. obč.«? Byl na př. patent o nesporném řízení nebo zákon o právu stavby »vydán k všeob. obč. zák.«? Správná myšlenka — avšak nepřesně vyjádřená. Podobná myšlenka jest uvedena v 1. větě čl. V. osn. — znění jest zde zřejmě lepší než na uvedeném místě čl. III. Při zrušení patentů atd. může se jednati pouze o to, zda souvisejí s všeob. obč. zák., po případě zda mají za účel jeho doplnění. Zvolí-li se pro ustanovení o patentech atd. správné znění, objeví se nám i čl. IV. osn., převzatý z čl. 4 uvozovacího zákona k něm. obč. zák., v pravém světle: »Pokud se zákony a nařízení dovolávají ustanovení, jež se tímto zákonem zrušují, vstupují na jejich místo jim odpovídající ustanovení tohoto zákona«, při čemž obrat »jim odpovídající« zřejmě má postihnouti taková ustanovení, která se zrušenými obsahově souvisejí.

Ani systematické spořádání ustanovení není zde takové, aby nebylo lze proti němu činiti námitek. Jako výjimky ze zrušení obč. zák. i s vedlejšími zákony náležejí čl. VII. a VIII. uv. předp. v bezprostřední souvislost s čl. III.

Pokud se nejprve týče čl. VII. uv. předp., nelze nahlédnouti, proč §§ 407—413 obč. zák. o *insula in flumine nata*, *alveus derelictus*, *alluvio* a *avulsio* mají býti vyřazeny z jednotné skladby obč. zák.; patrně děje se tak proto, že příslušnými otázkami, jak d. zp. na str. 21 praví, »se zabývají jiná ministerstva«. Avšak ona ustanovení možno směle nechati tam, kde byla a kam také skutečně patří, a klidně vyčkávat, na čem se »jiná ministerstva« o tom usnesou. Dojdou-li taková usnesení zákonné sankce, pak změni ustanovení od nich se odchyľující beze zřetele k tomu, zda se nalézají v zákoníku samém anebo v uvozovacích předpisech. §§ 407—413 obč. zák. mají bezesporně ryze civilněprávní obsah, náležejí tedy bez dalšího

na místo vyhrazené jim obč. zákoníkem a na tom nemohou ničeho změnití případné porady sebe většího počtu ministerstev.

O čís. 2. čl. VII. čteme v d. zp. (str. 21): »že superrevisní komise se nemohla přiklonit k názoru, aby princip tak řečeného větevného dědění, hájený Slovenskou komisí, byl zaveden do občanského práva. Jako nejlepší východisko se navrhuje, vzhledem k souvislosti s ostatními ustanoveními práva dědického, zredigovati potřebná ustanovení o větevném dědění do nového zákona, který by se stal závazným zároveň s novým občanským zákoníkem, ale obmezití jeho závaznost časem«, t. j. »po deset let«. Takové provisorium neobsahuje však správné rozřešení problému. Jestliže se totiž zamýšlí vydání zvláštního zákona o »větevném dědění« pro Slovensko a Podkarpatskou Rus, musí býti přece přenecháno tomuto zákonu nejen, jak má znít, nýbrž také, jak sám bude chtít stanovití dobu své platnosti. Není-li znám obsah takového zákona, pak nelze předem rozhodovati o době jeho platnosti.

Těžiště problému spočívá podle mého názoru v tom, že nutno se tázati, zda 1. větevné dědění skutečně odpovídá právním zájmům obyvatelstva bydlícího na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, a pak 2. zda může býti uvedeno v soulad s potřebami moderní společnosti čili nic. Pokud se týká bodu prvního, vyslovila se pro ponechání instituce větevného dědění nejen Slovenská komise, nýbrž i ukrajinský právnícký sjezd, který se konal ve dnech 4.—7. října 1933 v Praze. Také k bodu druhému jest dáti kladnou odpověď, byť i s jistými omezeními, která mohou býti vhodně formulována v novém zákoně, který má býti vydán. To však, co z instituce samé přešlo ve všeobecné přesvědčení lidu karpatských zemí a co tudíž obsahuje zdravé zrno také pro budoucnost, má zůstatí oněm zemím vyhrazeno: zákonem, jehož platnost by byla omezena na dobu desíti let, ničeho se nedocílí.

Dále čl. VIII. uv. předp. vypočítává pod čís. 1.—3. zbytek oněch ustanovení obč. zák., jakož i částečných novel, která přes zrušení oněch zákonodárných děl až do příští úpravy zákonné zůstávají závaznými. Sem náležejí v první řadě ustanovení o nabytí a ztrátě státního občanství (§§ 28/2, 29—32 obč. zák.), »pokud ještě platí« — což se ovšem již nehodí do moderního

civilního zákoníka vzhledem k státoprávní povaze oněch ustanovení. Mimo to se zachovává v platnosti také § 99 obč. zák. smyslem, jaký mu dal čl. VI. uvozovacího zákona k civilnímu řádu soudnímu. Podle čís. 2. mají zůstatí v platnosti §§ 15—17 první částečné novely a podle čís. 3. dále §§ 44—50 třetí částečné novely. V prvním případě se jedná o předpisy o řízení; v druhém případě o doplňovací předpisy o dispozici vlastníkově hypotékou, jakož i o ustanovení o výhradě pořadí. Redaktoři nepojali knihovní právo v text zákoníka a mínili proto, že jest citovaná ustanovení o vlastníkově hypotéce a o výhradě pořadí, poněvadž jsou převážně formální povahy, odkázati do uvozovacích předpisů. Jest jistě záslužné, trvá-li se na konstruktivní čistotě materiálních (civilistických) ustanovení v textu zákoníka, avšak jest pochybno, zda jest účelné roztrhnouti obsahovou souvislost ustanovení o »vlastníkově hypotéce« a přeložiti ustanovení o výhradě pořadí z pojednání o materiálním právu hypotekárním do uvozovacích a prováděcích předpisů. (Sem náležejí také čl. XLV. a XLVI. prováděcích předpisů.)

Čís. 4. čl. VIII. uv. předp. pokouší se naproti tomu opět o všeobecné ustanovení, aby byly zahrnuty všechny ostatní případy, které mají důsledkem svého civilněprávního obsahu zůstatí závaznými; mluví se o »obsahu jiných zákonů hledících k občanskému právu, který se týká jiných právních poměrů než oněch, které jsou spořádány všeobecným právem občanským«. Zásada jest jistě zcela správně formulována, avšak tvoří v podstatě pouze rub všeobecného principu § 9 obč. zák. Jestliže pak redaktoři považují posléz uvedený princip za samozřejmý (d. zp. str. 23), bylo by i ustanovení čl. VIII. čís. 4. samozřejmé, ač podle mého názoru nikoli zbytečné. Správné umístění takového všeobecného ustanovení jest však v »úvodu« zcela ve smyslu obč. zák. Má zásadní význam a náleží proto do textu zákona a nikoliv do jeho uvozovacích předpisů.

Z d. zp. se dovídáme, že předpisy první částečné novely o poručenských radách nemají býti převzaty. »Ministerstvo sociální péče dožádané za vyjádření nežádalo, aby byly zachovány.« D. zp. (str. 21) k tomu dodává: »Zdá se nepochybným, že péče o osoby nesvéprávné od roku 1914 se dala jinými cesta-

mi.« Jest sice zcela dobře možno, že během války a hned po válce byl význam poručenských rad podceňován, pochybuji však, je-li správné pro budoucnost vylučovati účastenství veřejnosti, t. j. širokých tříd obyvatelstva, na výkonu poručenství a celé břemeno uvaliti na soudy. Arciť nemá-li na tom čl. veřejnost ve skutečnosti žádný zájem, nelze ji k tomu nutiti. Byrokratické pojetí vyznívá také z návrhu na zrušení § 49, odst. 1., první novely (d. zp. str. 21). V d. zp. se (n. u. m.) výslovně praví: »To, nač pamatuje § 49, odst. 1., dalo by se vyřídití výnosy ministerstva spravedlnosti.« Konečně ani ustanovení § 14 třetí částečné novely, vydané z důvodů sociálně-politických, o zápisu zákazů zcizení a zatížení ve prospěch státního bytového fondu pro péči o malé byty nebo jiných obecně prospěšných fondů nedošlo u redaktorů osnovy schválení (d. zp. n. u. m.).

Naproti tomu nejsou nepatrné zásluhy redaktorů na poli juristické konstrukce. V čl. V., věta 1. uv. předp. podařila se jim formulace všeobecného principu, »že necivilistických zákonů a jinakých necivilistických ustanovení se nový zákoník nedotýká, a necivilistických zákonů ani tam, kde obsahují ustanovení civilistická« (d. zp. str. 19). Kde jest stanoven takový princip, tam jest uvádění jednotlivých bodů zřejmě toliko exemplifikační. S tohoto hlediska se vylučují z nového obč. zák. mezi jinými: právo obchodní, směnečné, pojišťovací, nakladatelské, původcovské, patentní, známkové; dále právo o řízení před soudy a jinakými úřady nebo orgány, počítajíc v to zejména právo knihovní; právo konkursní, vyrovnávací a odpůřčí; právo advokátské a notářské. (Moje stanovisko k těmto výlukám bylo precisováno již shora ve Sborníku věd právních a státních, svazek XXXII., str. 149 a násl.)

Zbývají ještě takové civilistické zákony, na které se vztahuje norma čl. VI. uv. předp. O nich se praví v d. zp. (str. 20), že »jejich obsah z toho či onoho důvodu se nehodí k tomu, aby byl pojat do samého zákoníka«. Před redaktory osnovy stálo veliké lešení obč. zák. z r. 1811, a oni se dobře vystříhali toho, aby tam byly vneseny novoty, které by starou stavbu poškodily. Prvky neodpovídající oné struktuře nebyly převzaty. Vědecké podání hraje zde přirozeně důležitou úlohu. To, co

z civilněprávních ustanovení leží mimo obč. zák., jest však přece v jisté odvislosti od hlavního díla. Tak existuje velké množství zvláštních zákonných ustanovení, která mají sice povahu civilněprávní, avšak podle starého podání, obzvláště z důvodů specialisace nebývají pojímány do vlastní skladby obč. zák. Poněvadž v jednotlivostech jsou velmi rozmanitá, nedají se zhustiti na všeobecnou formuli. I konstruktivní schopnost redaktorů osnovy musila zde upustiti od uspokojivé formule. Proto se snaží dáti v čl. VI. taxativní výpočet.

II. Prováděcí předpisy II. části jsou s jednotlivými předpisy osnovy v přímé souvislosti; upravují příslušnost úřadů, jež při rozhodování určitých případů přicházejí v úvahu (čl. IX.—XII., XV.—XVII., XXIII., XXVI., LXVIII.), určují formality, jež mají býti při určitých příležitostech zachovávány (čl. XIII., XIV., XIX., XXVII., LI., LIII.), vyslovují se o řízení, jehož jest dbáti (čl. XVIII., XXIV., XXV., XXVIII. až XXXI., XXXIII.—XL., XLII., XLIII., XLVI.—XLIX., LIV., LVI.—LXIX.) a obsahují doplňující předpisy povahy dílem formální, dílem materiální (čl. XXI., XXII., XXXII., XLI., XLIV., XLV., L., LII., LV., LXX.—LXXII.). I zde považují redaktori za svou povinnost vyloučiti to, co není přísně civilistické povahy a co toliko s civilněprávními normami souvisí, z textu zákoníka a přenéstí to do prováděcích předpisů. Tato snaha redaktorů jde však podle mého názoru příliš daleko. Tak náležejí podle mého mínění na př. materiálněprávní ustanovení §§ 1260, 1261 obč. zák. o účincích konkursu v majetkovém právu manželském do textu zákoníka, nikoliv do prováděcích předpisů (čl. XXI., XXII.). Totéž platí i o čl. LV., který stanoví výjimku z ustanovení § 902 osn. Není také žádného důvodu k tomu, aby § 548 obč. zák. i. f. byl odkázán do prováděcích předpisů (čl. L.). Sem náleží konečně ustanovení čl. XXXII. o vyznačení poměru užívacího práva spoluvlastníků k společné rozhradě ve veřejné knize ve smyslu rozhodnutí nejvyššího soudu ze dne 5. listopadu 1907 (sbírka Glaser-Unger, N. Ř. X., 3956). Také ostatní ustanovení práva knihovního, která neobsahují předpisy ryze formální (na př. čl. XLIV./1., XLV.), náležejí podle mého mínění do textu.

Redaktori osnovy rozdělili ustanovení o právu stavebním

ve dvě části: materiální jsou v samém textu zákona (§§ 382 až 398 osn.), formální pak v prováděcích předpisech (článek XXXVII.—XLII.). Posléz uvedené odpovídají příslušným ustanovením (§ 5, odst. 2., věta 3., 4., §§ 13, 14, 11) zákona ze dne 26. dubna 1912, čís. 86 ř. z. Toto rozdělení ve dva oddíly vysvětluje se snahou redaktorů, aby do textu zákona byla pojata jen taková ustanovení věcného práva k nemovitostem, která odpovídají všeobecnému rázu všeob. obč. zák. z r. 1811. Takové rozdělení má dnes pouze juristicko-konstruktivní význam, odpadá na př. podle systému švýc. civ. zák., který pojednává o knihovním právu v jeho celistvosti.

Podobné dělení nalézáme také v mezinárodním soukromém právu osnovy. V mezinárodním právu rodinném a dědickém jest v osnově provedeno přísné odloučení mezi ryze civilistickými zásadami a jejich použitím v nesporném soudnictví: vedle ustanovení §§ 1337 a násl., 1343 a násl. osn. stojí předpisy čl. LVIII.—LXXI. prov. předp. Posléz uvedené obsahují zde však také zvláštní ustanovení o ochranné péči, která jsou podstatnou součástí práva soukromého a která se neomezují na ryzí provedení jiných zásad mezinárodního práva soukromého. Největší jich část překročuje meze pouhého provedení a náleží tedy podle mého názoru do textu zákoníka samého a nikoliv do jeho prováděcích předpisů. Odpovídá zajisté požadavkům účelnosti, aby ustanovení o mezinárodním právu soukromém, byla-li již shrnuta dohromady, nebyla v nejdůležitějších otázkách opět od sebe oddělována. Těžiště moderního zákonodárství o mezinárodním právu soukromém jistě není na poli konstruktivní právovědy.

III. Přechodná ustanovení k něm. obč. zák. obsahují 66 článků, v nové osnově jsou nadepsána: »Předpisy o časové působnosti« a omezují se pouze na tři články (čl. LXXIII. až LXXV.). Redaktoři osnovy řídili se i zde vzorem všeob. obč. zákoníka: čl. LXXIII. obsahuje všeobecnou normu podle vzoru § 5 všeob. obč. zák., a čl. LXXV. napodobuje s malou změnou ustanovení čl. 6 vyhláš. patentu. Naproti tomu čl. LXXIV. obsahuje nové ustanovení se zřetelem na favor testamenti, k čemuž d. zp. (str. 22) poznamenává, že »bude praktické zejména se zřetelem k právu dosud platnému v zemi Slovenské

a Podkarpatoruské«. Přihlédneme-li blíže, jeví se nám toto ustanovení jako analogie k čl. 198 uvoz. zákona k něm. obč. zák., favor matrimonii jest však zde nahrazen favore testamenti se zřetelem na formu testamentu.

Celé těžiště problému spočívá tak ve formulaci všeobecné zásady podle čl. LXXIII. osn., stejně jako jest je možno naléztí v ustanovení § 5 všeob. obč. zák. Jak jest známo, § 5 obč. zák. opírá se o učení, že zákony nepůsobí nazpět. V něm. obč. zák. jest však již jiné hledisko, nestanoví se žádná všeobecná zásada, nýbrž předmětná otázka jest případ od případu důkladně zkoumána a podle zvláštní právní situace rozhodnuta. Často přichází v jednom a témže článku v úvahu jak zpětná působnost zákona, tak i zásada, že zákon nepůsobí zpět, ačkoliv nikde není řeči o zpětné působnosti anebo o opaku toho. Jak rozmanité mohou býti jednotlivé právní otázky, tak rozmanité a téměř kasuisticky vybudované jsou právní předpisy něm. obč. zák. v přechodných ustanoveních. Stanovisko autorů něm. obč. zák. bylo totiž podmíněno stavem, ve kterém se nalézalo tehdejší soukromé právo v Německé říši. Při vyhlášení něm. obč. zák. existovalo tam nekonečné množství partikulárních právních norem, a nyní mělo z nich býti vytvořeno v novém zákoníku jednotné právo. Při likvidaci onoho právního stavu musila se proto vyskytnouti velká řada jednotlivých otázek, jež bylo nutno posouditi podle jejich zvláštní povahy, jakož i podle jejich poměru k novému zákoníku. Redaktoři něm. obč. zák. nemohli tedy pomýšleti na všeobecnou zásadu, a to tím méně, poněvadž se rozhodli, že upustí od jakéhokoliv všeobecného úvodu o zákonech a o jiných právních pramenech.

Jinaké jest arciť stanovisko redaktorů osnovy k tomuto problému. Mají co činiti pouze se dvěma právními systémy, s bývalým rakouským a s bývalým uherským a mimo to mohou vzíti zřetel k dlouholeté soudní praxi, jakož i k důkladnému vědeckému badání, které se vztahuje k otázce použití § 5 všeob. obč. zák. Z toho podalo se pro revisi starého obč. zák. správné stanovisko, které bylo položeno za základ již řu 5. Redaktoři osnovy, navázavše na § 5 obč. zák., vytyčují všeobecnou zásadu, odkazují ji však, poněvadž upustili od zvláštního »úvodu« k zákoníku, do přechodných ustanovení. Z nové formulace této

zásady jest patrné, jaké vědecké stanovisko k ní redaktoři zaujali; formulace tato dokazuje, že zásadu zrale uvážili, aby pro ni našli příslušný výraz. Zní: »Všeobecný zákoník občanský nezakládá povinnosti a práv pro dobu minulou; ponechává v platnosti povinnosti a práva založené přede dnem, kdy se stal závazným, nevztahuje se na skutečnosti, které se do té doby udály, a neodnímá dosažené zletilosti.«

Srovnáme-li první hlavní větu této formulace s § 5 obč. zák., pak formulace osnovy vyjadřuje se zřetelem ke směrům moderní zákonodárné techniky zásadu lépe než teoretická věta o tom, že zákony nepůsobí zpět; co však při tom přece není zcela správné, jest pořadí slov: »povinnosti a práva«, poněvadž opačné pořadí: »práva a povinnosti« odpovídá lépe všeobecnému rázu soukromého práva nežli pořadí navrhované. Další věty nevyjadřují však základní myšlenku lépe než původní znění § 5 obč. zák. Naopak jest uvážiti toto:

Tážeme-li se po účelu, který sleduje jak všeobecná zásada § 5 obč. zák., tak i ustanovení čl. LXXIII. uv. předp., seznáme, že spočívá zřejmě v kompromisu mezi dvěma právními postuláty: důvěrou jednotlivce v platné právo na straně jedné a požadavky nového společenského řádu, jež vznikají sankcí nového zákona, na straně druhé. Sociální, etické a hospodářské momenty musí spolupůsobiti, aby propůjčily novému právnímu řádu určitou sílu a aby zastínily individuální důvěru v dřívější právo. Zdali a pokud tomu tak jest, plyne z charakteru zákona, t. j. z úkolu, jež má určitý zákon ve společnosti splniti. Sociální potence, které tkví v nových zákonných ustanoveních, rozhodují tedy o jich mezích. Zhusta může se důvěra řídit pouze podle práva právě platného, takže po vydání nového právního řádu nemůže již býti řeči o důvěře v právo staré. Na důvodech nového zákonodárství tedy záleží, zda a pokud může trvati důvěra ve staré právo. Se zásadou staré školy, že zákony nepůsobí zpět, nelze mnoho docílit, avšak ani to, co osnova staví na místo oné zásady a co se od formulace § 5 obč. zák. i. f. (»nemají tudíž na jednání dříve učiněná a na práva dříve nabytá žádného vlivu«) podstatně neodchyluje, není samo o sobě s to správnou zásadu jasně reprodukovati. Představuji si zásadu tu takto: Zákony

nemají na jednání dříve učiněná, na práva dříve nabytá a na povinnosti dříve převzaté žádného vlivu, jestliže z důvodů nového zákonodárství nevyplývá něco jiného. Zde tvoří tedy důvěra jednotlivců v platné právo východisko, těžiště spočívá však v důvodech nového zákonodárství.

Jak jest na jedné straně záslužné stanovit všeobecně platnou zásadu za účelem rozřešení problému, tak na druhé straně musí se nutně přece při rozhodování jednotlivých právních případů vyskytovat často obtíže, má-li býti nezvratně stanoveno, jak dalece nové zákonodárství chce zasáhnouti do staré právní situace. Bude tedy věcí zákonodárcovou, aby pro důležitější případy dal výslovné rozhodnutí v zákoně samém. Redaktoři uvoz. zákona k něm. obč. zák. měli tudíž pravdu, když položili hlavní váhu na rozhodnutí jednotlivých případů. Bez rozhodnutí důležitých případů v zákoně bude nutně docházeti ke sporům, i když kdoví jak dobře bude vymudrována formulace všeobecné zásady.

Ať již se jakkoli pojímá všeobecná zásada o časových mezích zákonů, náleží zásada tato podle své podstaty nikoliv do přechodných ustanovení, nýbrž má býti umístěna v úvodu zákoníka. Již z tohoto důvodu není správné, že bylo při revisi obč. zák. od úvodu zcela upuštěno. Jestliže však zásada náleží do úvodu, pak mají býti v přechodných ustanoveních uvedeny nejdůležitější případy, které při použití zásady mají přijíti v úvahu. Čl. LXXIV. a LXXV. nemohou však dostačiti.

8. Právo osob podle osnovy.

Právo osob jest v osnově podstatně zkráceno. Rodinné právo bylo vyloučeno a pojednává se o něm v dalších hlavách. Podněty Gierke a jiných germanistů, aby s právem osob byly spojeny i t. zv. právo osobnostní, zůstaly v osnově nepovšimnuty. I § 43 obč. zák. ve znění novely byl v hlavě 1. vypuštěn a zařazen do hlavy o náhradě škody (§ 1151 osn.). Ostatně zasluhují zde zvláštní pozornosti tyto změny původního textu:

Na místo titulu: »O právech, která se vztahují na osobní vlastnosti a poměry« nastupuje krátké označení: »Osoby«.

V této hlavě se pojednává ve dvou spolu spojených oddílech I.) o »Osobách přirozených« (§§ 1—15), II.) o »Osobách právnických« (§ 16). Ani o »vrozených« (§ 16 obč. zák.) ani o »nabyvatelných« právech (§ 18 obč. zák.) se již nemluví. Zákonný text osnovy počíná jednoduchou větou: »Každý člověk jest osobou v právním smyslu« (§ 1 osn.). Ustanovení § 21 obč. zák. se rozšiřuje a uvádí se v soulad s novými předpisy řádu o zbavení svéprávnosti ze dne 28. června 1916, čís. 207 ř. z. (§ 6 osn.). Ustanovení o nezvěstnosti zahrnují nyní více paragrafů (7—11 osn.), jež obsahem daleko přesahují § 24 obč. zák. (podle 1. částečné novely); zde není převzat jen § 24 a část § 278 obč. zák., nýbrž také § 8 zákona ze dne 16. února 1883, čís. 20 ř. z., a některá ustanovení z čl. zákona čís. 252/1921 Sb. z. a n. (čl. III. č. 4. lit. k, m) v přiměřené formulaci. Předpisy §§ 28—32 obč. zák. o nabytí a ztrátě státního občanství byly z textu osnovy odstraněny a z předpisů o právech cizinců (§§ 33—37 obč. zák.) bylo ponecháno jen základní ustanovení § 33 v § 15 osn. pod marg. rubrikou: »Státní občané a cizinci«, kdežto o obsahu dalších paragrafů se zvlášť pojednává ve čtvrtém dílu zákoníka (§§ 1318 a násl. osn.). Ze skupiny §§ 40—42 obč. zák. podržují pro osnovu význam pouze §§ 41 a 42 (§§ 13, 14 osn.). Druhé oddělení 1. hlavy pojednává o osobách právnických a obsahuje pouze jediný § (16), který odpovídá celkem § 26 obč. zák.

Přistoupíme nyní ke kritickému pojednání o jednotlivých ustanoveních práva osob a omezíme se pouze na důležitější otázky, arciť pouze na takové, o kterých nebylo již promluveno v dřívějších oddílech tohoto díla.

Nové sestavení předpisů o nezvěstnosti a o prohlášení za mrtva dlužno zajisté schvalovati. Jinak se to má však s předpisy § 16 o osobách právnických. Abychom správně rozuměli stanovisku, jež redaktori zaujali k tomuto důležitému problému moderního práva, musíme vzítí na pomoc vývody d. zp. (str. 26). Čteme tam:

»Co se týká právnických osob, naskytlá se otázka, zdali by nebylo místno dáti o nich ustanovení zevrubnější, jaká dal na př. obč. zák. pro Německou říši v §§ 21 a násl. Převládlo mínění, že tak učiniti nesluší, a to proto, že náš právní řád

řeší otázky, řešené v oněch paragrafech, jednak ve speciálních zákonech, které jest počítati k právu soukromému (na př. v zákoně obchodním), jednak v zákonech, které lze nazvati zákony správními. Se zřetelem ke vžitě tradici nebylo by vhodno přesunouti hranice mezi právem správním a právem občanským, nehledíc ani k tomu, že velká část ustanovení, o která běží, pro svou speciální povahu se nehodí do občanského zákoníka. § 16 není tedy než úpravou §§ 26 a 27 obč. zák.»

V čem spočívá tato »úprava« původního znění obč. zák.? D. zp. k tomu uvádí toto:

»Odmítnouti jest domněnku, jakoby § 16 byl redigován pod vlivem přirozenoprávní doktriny, že totiž právnická osoba je dána bez ohledu na právní předpis, který určuje její personalitu. § 16 je právě tak jako § 1 osnovy výrazem myšlenky, že personalitu propůjčuje právní řád; arg. § 16, odst. 1., i. f.»

K tomu jest však poznamenati toto: § 26 obč. zák. vznikl nepochybně pod vlivem přirozenoprávní doktriny a v § 16 osn., odst. 1. i. f. není přece vlastně nic jiného řečeno než v 1. větě § 26 obč. zák., nehledíme-li prozatím k označení: »dovolená společnost« na místo »osoby právnické« (v osnově). Co se v § 16 osn. jmenuje »organisační statut«, označuje se v § 26 obč. zák. ještě jako »smlouva«. Jest tím arciť míněno totéž, ale v osnově jest to zajisté lépe vyjádřeno. Jestliže však d. zp. (n. u. m.) míní, že 1. odstavcem § 16 osn. jest vyslovena myšlenka, že personalitu propůjčuje právní řád, pak na téže myšlence spočívá i původní znění § 26 obč. zák. Výraz »dovolená společnost« to vyslovuje s obzvláštním důrazem; osnova však vymýtila »dovolenost« ze svého textu. Poukazem na § 1 osn. není však ona myšlenka, kterou v něm d. zp. vidí, vyjádřena. Souvislost »osoby« s právním řádem podává se teprve z § 2 osn.; avšak i zde se mluví pouze o »mezích právního řádu« a nikoliv o uznání personality právním řádem.

Jak známo, panující mínění právníků rozlišuje velmi přesně mezi korporací a společností, a výraz »morální osoba« na místo »právnická osoba« náleží do kabinetu starožitností. Nicméně nesmíme ani dnes ještě přejíti přes původní text § 26 obč. zák. k dennímu pořádku, a chceme-li správně posouditi dosah onoho ustanovení podle doby jeho vzniku, mu-

síme při výkladu klásti obzvláštní váhu na výraz »společnost«. Chybuje se, když se přirovnává »společnost« §u 26 se »společností« §u 1175 obč. zák. Společnost §u 26 není societas římského práva, nýbrž společnost ve smyslu sociologickém. Společnost §§ 1175 a násl. jest pouze zkratkou pro »smlouvu o společenství statků« (marg. rubr. 27. hlavy II. dílu), pro smlouvu společenskou. Již u Z e i l l e r a proniká sociální myšlenka, jež vyhrazuje společnosti jako takové zvláštní postavení v soukromém právu: jest to samostatná úloha, která se jí v právním systému přiznává pod titulem »morální osoby«. Jeví se jako samostatný nositel práv a povinností vedle fyzické osoby. V tom spočívá význam § 26 s jeho pojmem společnosti. Jestliže pak redaktorům obč. zák. již onen moderní pojem společnosti tanul na mysli, nebylo pro ně nutno, aby se již při počátku moderního vývoje práva společenského blíže zabývali rozmanitými právními formami »společnosti«. Nehledíme-li k nahodilému ustanovení § 646 obč. zák., nejsou v zákoníku obsažena žádná ustanovení o nadacích a ústavech, a tak platí podle mého názoru zásady § 26 o »morální osobě« pod hlediskem »dovolené společnosti« také při nadacích a ústavech. Jako »dovolené společnosti« jsou stejně jako korporace a spolky »právníckými osobami« platného práva.

Jak však lze seznati ze znění § 16 osn., co náleží k právníckým osobám? Jest pojem »právnícká osoba« již do té míry obecně známým v širokých vrstvách obyvatelstva, že v zákoníku, kde jsou obsažena základní ustanovení o »právníckých osobách«, není potřebí ani říci, že sem dlužno čítati spolky, nadace a ústavy?

Nepřáve dovolávají se redaktoři toho, že se hranice mezi právem soukromým a správním nesmějí posunouti, neboť to jest především problémem vědeckým, jehož řešení nemůže záviseti na tom, v kterém druhu vydaných zákonů se určité předpisy nalézají; mimo to jest zajisté jasno, že ustanovení o způsobilosti právníckých osob k právům spolu se vším, co od toho odvisí, dále zásady jejich organizace, jakož i předpisy o členském právu, o osudu jmění po zrušení právnícké osoby atd. náležejí v podstatě do práva soukromého, lhotejno, zda při tom nutno z důvodu přímé souvislosti přibrati k tomu i pří-

padné předpisy správní. Kdo klade takový důraz na čistotu obou právních oborů, jako to činí redaktoři osnovy, musí být také hotov provést jejich odloučení (pasivní resistance není zde na místě) — zejména není možno zprostiti redaktory moderního obč. zákoníka povinnosti, aby zaujali pozitivní stanovisko k jednomu z nejdůležitějších problémů dnešního soukromého práva, neboť jedná se zde zřejmě o obor, který jak svou podstatou, tak i rozsahem koření nikoli v právu římském, ale v právu moderním. Rozmanité speciální zákony, jichž se redaktoři dovolávají, pocházejí z rozmanitých časových období s rozmanitými politickými tendencemi, které musí teprve být zpracovány v celek, nesoucí na sobě jednotný právnícký ráz. Tento celek musí se přenést přes speciální jednotlivosti, aby byl vytvořen právní institut, který skutečně odpovídá modernímu duchu. Není zajisté lepší příležitosti k provedení takového díla než nová kodifikace občanského práva. Tomu velmi dobře rozuměli redaktoři něm. obč. zák., jakož i švýc. civ. zák., kteří rozhodli hlavní otázky, týkající se právníckých osob, v rámci práva soukromého. Kdo nyní má řešit tento úkol, nemusí již zápasit s takovými obtížemi, se kterými měli co činit redaktoři oněch zákoníků, a hlavní otázkou, na které nyní záleží, jest pouze uspořádání pozůstávajícího materiálu a jeho zpracování v duchu oprávněných požadavků moderní společnosti. Žádný moderní zákoník se nesmí zaleknouti oné práce, ani tehdy ne, když všichni jsou zajedno v tom, aby existující právní stav byl pokud možno zachován. Nejdůležitější zákonodárství novějšího data obsahují zevrubná ustanovení o právníckých osobách. I nové zákonné osnovy sem náležejí. Výjimku tvoří pouze předválečná osnova obč. zákoníka pro Uhry z r. 1913, která se spokojuje pouze dvěma paragrafy; v I. uherské osnově byla ještě o tom obsažena zevrubná ustanovení, která byla ve II. osnově z r. 1913 vypuštěna pouze z důvodů ústavních se zřetelem na Chorvatsko a Slavonsko. Ony důvody nyní po válce pro Maďarsko již neexistují a proto nejnovější maďarská osnova obč. zákoníka z r. 1928 dala v §§ 43—106 velké důležitosti problému náležitý výraz. I v ruské zákonné osnově z r. 1905 jest o právníckých osobách více předpisů. Konečně docela i v občanském zákoníku sovětských

republik z r. 1922 jest sedm článků s všeobecnými předpisy o právnických osobách, ačkoliv o družstvech a trustech jsou vydány ještě zvláštní zákony.

Pouze nová čl. osnova myslí, že se může vypořádati s celým problémem v jediném paragrafu, jakoby redaktorům působilo obtíž, že musí zaujmouti stanovisko k právní materii, jež jim není příjemná a jež s právem soukromým vlastně jen vzdáleně souvisí. Z § 16 osn. se nedovídáme, jakým útvarem jest právnícká osoba, jaké druhy právnických osob se v občanském životě vyskytují, ani proč se vůbec nazývají osobami. Máme dojem, jako by veškerý společenský život od r. 1811 úplně ztrnul a jako by se zde nejednalo o velkolepý vývoj sociální síly, nýbrž pouze o thesaurování jednotlivých správních opatření. Na moderní teorii sociálních svazů ve smyslu jejich samostatné úlohy v přítomném právním životě nelze zde vůbec mysliti. Otevírá se mezera, která žádnými odkazy nemůže býti zakryta. Při původním znění obč. zákoníka bylo lze se při nových společenských útvarech dovolávat aspoň toho, že na př. komité, která pořádají sbírky k všeužitečným účelům, mohou býti považována za »společnosti« ve smyslu § 26 obč. zák. — při novém znění § 16 osn. jest však i tato možnost jednou provždy vyloučena. Má-li tedy budoucí zákoník prokázati svou životní sílu, musí také ona mezera zmizeti.

9. Manželské právo osnovy.

Rodinné právo osnovy se skládá ze čtyř hlav: hlava 2.: »Právo manželské«; hlava 3.: »Právní poměr mezi rodiči a dětmi«; hlava 4.: »Osvojení«; hlava 5.: »Poručenství, opatrovnickví a podpora«.

Právo manželské obsahuje §§ 17—95 osn. Dělí se na dvě části: osobní právo manželské (§§ 17—75) a majetkové právo manželské pod marg. rubr. »Smlouvy svatební« (§§ 76—95). Tato druhá část práva manželského byla převzata ze speciální části obligačního práva (§§ 1217—1247, 1260—1266 obč. zák.).

I. Manželské právo osnovy počíná zasnoubením; příslušná ustanovení odpovídají §§ 45 a 46 obč. zák., které byly rozšířeny podle vzoru § 1298 něm. obč. zák. Právem neuvádí již osnova

pojem manželství podle vzoru § 44 obč. zák. K nově formulovaným ustanovením o odstoupení od zasnoubení (§ 18 osn.) připojují se v osnově (§ 19) ustanovení o zásnubních darech, která také byla formulována s přihlédnutím k něm. obč. zák. (§ 1301); nová jest při tom výslovná zmínka o darovacích slibech, a místo dvouletého promlčení podle § 1302 něm. obč. zák. je stanoveno jednoleté podle § 20 osn.

A. Přechod k překážkám manželským jest v osnově proveden bez převzetí všeobecného ustanovení § 47 obč. zák. nadpisem: »Překážky platného manželství«. Při rozdělení manželských překážek řídí se osnova nejprve obč. zákoníkem a pojednává 1. o nedostaku svolení (§§ 21 násl.) a 2. o vadách svolení (§§ 29 násl.); z dalšího rozdělení obč. zák. zůstává však pouze ještě 3. překážka svazku manželského (§§ 31, 32), 4. překážka příbuzenství a švagrovství (§ 33) a 5. nedostatek předepsaných obřadností (§§ 34 násl.). Ostatní manželské překážky nebyly převzaty.

Osnova počíná s impedimentum aetatis: k uzavření manželství vyžaduje se dokonání 18 roků u mužů a 16 roků u žen (§ 21). O imp. insanitatis platí § 22 osn. Zde se redaktori pokusili uvést v soulad § 48 obč. zák. s ustanoveními řádu o zbavení svéprávnosti. »Zuřiví, šílení a blbí« jsou jako zvláštní právní kategorie ze zákoníka odstranění a jsou nahrazeni duševně chorými a duševně slabými. Vedle toho přicházejí v úvahu ještě jiné osoby, které mohou podle řádu o zbavení svéprávnosti býti částečně svéprávnosti zbaveny. Nelze však říci, že se redaktorům nové tekstování podařilo. Není správné, mluví-li se v jedné větě o »osobách, které pro choromyslnost nebo slabomyslnost jsou nezpůsobilé své věci samy obstarávati«, jakož i o »osobách, které jsou zcela zbaveny svéprávnosti«, neboť k posléz uvedeným náležejí zajisté i takové, o nichž se tamtéž praví, že jsou nezpůsobilé své věci samy obstarávati. Bylo by tudíž mnohem lepší, zůstatí při 1. oddílu věty a 2. oddíl vzíti z § 4, odst. 2., řádu o zbavení svéprávnosti, snad ve znění: »Částečně zbavení svéprávnosti mohou uzavřítí manželství s přivolením soudu.«

Následují ustanovení o manželské překážce nezletilosti (§§ 23—28 osn.), jež jsou příslušně připodobněna §§ 50—53

obč. zák.; § 51 obč. zák. byl však s ohledem na odchýlnou úpravu mezinárodního práva soukromého (§ 1332 osn.) škrtnut. Požadavek přivolení matky vedle přivolení otce (podle § 23 osn.), jakož i požadavek přivolení nemanželské matky podle § 24 osn. jest jistě vítati. Ve směru systematickém se však nedoporučuje oddělovati překážku věku (§ 21) od překážky nezletilosti (§§ 23 násl.) ustanovením o manželské překážce duševní choroby a duševní slabosti (§ 22).

Jako »vady svolení« platí bázeň a omyl (§§ 29, 30 osn.). Imp. raptus jest postaveno pod hledisko imp. metus a § 56 obč. zák. byl tudíž vypuštěn. Nově jest v osnově upraven vliv omylu na platnost manželství.

Ustanovení § 30 osn. přichází na místo §§ 57—59 obč. zák. Bod 1. zahrnuje nový případ erroris in negotio, »nechtěl-li snoubenec manželství uzavříti a nevěděl-li, že je svým projevem uzavírá«; bod 2. jest vzat z obč. zák. a vztahuje se tedy podle panující nauky jak na error in persona, tak i na error qualitatis in personam redundans; bod 3. jest stylisován všeobecně a zahrnuje nejen manželskou překážku těhotenství podle § 58 obč. zák., nýbrž i jiné omyly, které osnova považuje za závažné proto, že rozrušují manželské společenství v jeho základech a důsledkem toho mají míti za následek neplatnost manželství. Novější literatura, která o celém problému de lege ferenda podrobně pojednávala, slaví svůj triumf. Modernímu soudci jest docela i dána možnost vyhověti oprávněným požadavkům moderního lékařského badání. Ve směru právnickém jest nejprve de lege lata vytknouti, že imp. impotentiae podle § 60 obč. zák. ve své dřívější formě odpadá a může přijíti v úvahu pouze s hlediska omylu podle § 30, bod 3., osn. Naproti tomu považují novou vsuvku superrevise o okolnosti, »že by k manželství jistě nebylo došlo, kdyby omyl byl včas vyšel najevo« (k bodu 3.) za zbytečnou, obzvláště když se snaží vyhověti pouze citlivostem konstruktivní teorie vůle, která sahá k fikcím tam, kde se jedná o reální základy právního života. V návrhu subkomitétu ona věta ještě nebyla. Znění čl. 124, odst. 2., švýc. civ. zák. jest kratší a hezčí. Předpis o připojení výminek jest nyní na jiném místě (§ 43 osn.). Co se týče toho, že se imp. impotentiae posuzuje jako případ překážky omylu, může toto hledisko býti

přiváděno k platnosti při uzavření manželství v pokročilém věku zejména ve prospěch platnosti takových manželství. V ostatních případech této překážky manželství zůstává se soudci, aby omyl druhé strany považoval za daný.

V souvislosti s imp. ligaminis (§ 31) pojednává osnova o otázce opětného uzavření manželství v případě, že druhý manžel byl prohlášen za mrtvého (§ 32). Již v subkomitétu byla tato otázka předmětem zvláštní úvahy (str. 70 násl.). Komise zvolila si za vzor ustanovení § 1348 něm. obč. zák., naproti tomu pojetí § 1350 něm. obč. zák. bylo potud změněno, že manželům z nového manželství nebylo přiznáno po zrušení prohlášení za mrtva právo žalovati na neplatnost manželství, nýbrž právo žalovati na rozluky. Dále již podle návrhu subkomitétu byl naproti § 1348 něm. obč. zák. ten rozdíl, že podle návrhu subkomitétu zůstalo nové manželství neplatným, když i j e n j e d n o m u z obou manželů bylo v době uzavření manželství známo, že nevěstný žije. Redaktoři návrhu subkomitétu odvolávali se při své formulaci nového právního předpisu na uherský zák. čl. XXXI/1894 a na § 743 uherského zák. čl. I/1911. Ustanovení bývalých uherských zákonů ve prospěch nového manželství mají svůj původ pravděpodobně v tom, že mnozí Slováci opouštěli svou vlast a často stali se v cizině nevěstnými, zatím co jejich manželky zůstaly na Slovensku; zřejmě se chtěla zanechaným zde manželkám poskytnouti možnost, aby hned po prohlášení za mrtvého uzavřely nové platné manželství. Pro platnost nově uzavřeného manželství ve smyslu návrhu subkomitétu vyslovila se také slovenská komise. Proto zůstala nová osnova při zásadě, že nové, po prohlášení za mrtva uzavřené manželství zrušuje dřívější manželství s nevěstným i tehdy, když by bylo později z jakýchkoli důvodů prohlášeno za neplatné. Nová osnova zvolila však daleko radikálnější znění než návrh subkomitétu. K odůvodnění svého pojetí vytýká d. zp. (str. 35) toto: »Komise setrvala i na tom, že nové manželství pozůstalého manžela má zrušovati svazek, jenž jej poutal k manželu prohlášenému za mrtvého, i tehdy, když dodatečně bude prohlášeno za neplatné, a to i z toho důvodu, že jedna ze stran věděla v době, kdy došlo k novému manželství, že osoba za mrtvou prohlášená ještě žije. Jistě nelze počítati s tím, že by v takové

situaci původní manželství osoby za mrtvou prohlášené s úspěchem mohlo obživnouti.«

Tak podává se s pomocí d. zp. a ve spojení s § 67, odst. 4., osn. tento obraz: Manželství uzavřené potom, když jeden manžel byl prohlášen za mrtvého, jest platné. Neplatné jest pouze tehdy, »když i jen jeden z manželů uzavírajících nové manželství v době, kdy bylo uzavřeno, věděl, že manžel za mrtvého prohlášený ještě žije«. Avšak ani tato neplatnost není s to, aby dala obživnouti dřívějšímu manželství s nezvěstným, i když by nupturienti o neplatnost svého manželství z onoho důvodu žalovali a důsledkem toho pak jejich manželství bylo za neplatné prohlášeno. Nyní dojde na zrušení prohlášení za mrtva, poněvadž se prokáže, že nezvěstný žije. Osnova (§ 67, odst. 4.) dává v tomto případě manželům nového manželství, nebylo-li jejich manželství již dříve zrušeno, právo žádati za rozlučku. Soud nesmí však rozlučku povolit, jestliže manžel za mrtvého prohlášený v době vynesení rozsudku již nežije nebo jestliže zatím uzavřel nové manželství. Jestliže však vrátivší se manžel chce dřívější manželství obnoviti, pak musí vyčkat, až pozdější manželství bude zrušeno a i po jeho zrušení jest potřebí k obnově původního manželství nového uzavření manželství.

Při kritickém posouzení onoho ustanovení nelze nahlédnouti, proč privilegování nového manželství jde tak daleko. Jistě mu má býti dána přednost, avšak nikoliv tehdy, když manželé při uzavření manželství věděli, že ten, kdo byl za mrtvého prohlášen, žije. Nedostačí prohlásiti nové manželství za neplatné, když dřívější jednou pro vždy platí za zrušené. Nezvěstný může i po svém prohlášení za mrtvého udržovati se svou manželkou pravidelnou korespondenci — to jest jistě možno —, může ji docela, aniž by věděl o jejím novém manželství, podporovati penězi — a přece podle ustanovení osnovy nemůže původní manželství nikdy obživnouti. Manžel omylem za mrtvého prohlášený učiní nejlépe, když se sám znovu ožení. Jeho nové manželství bude považováno zejména v jeho dřívější vlasti za platné, aniž by jeho dřívější manželství bylo rozvedeno nebo rozloučeno. Jestliže však trvá dále na svém původním manželství, neuzavře manželství nové a vrátí se do své vlasti, pak může sice jeho dří-

vější žena nebo její nový manžel žádati o rozluky, avšak teprve po provedené rozluce musí na žádost navrátilivšího se manžela dojíti k novému uzavření manželství s dřívější ženou, jestliže tato s tím souhlasí: vždyt' obojí manželství platí pak za zrušené a jest tedy k opětnému spojení potřebí nového aktu uzavření manželství. A v případě, že bývalá žena muže, prohlášeného za mrtvého, jest po jeho návratu již volná, poněvadž nové její manželství bylo mezitím již rozloučeno anebo jinak zrušeno, jest rovněž potřebí nového aktu uzavření manželství mezi dřívějšími manžely, a závisí nyní od vůle obou, zdali tomu chtějí čili nic. Uvažujeme-li blíže o těchto právních následcích, které podle osnovy souvisejí s prohlášením za mrtva, můžeme říci, že jsou jisté oprávněny, když noví manželé při uzavření manželství, k němuž došlo po té, co nezvěstný byl za mrtvého prohlášen, nevěděli, že za mrtvého prohlášený žije. Jestliže však při uzavření manželství věděli, že nezvěstný žije, pak podle mého mínění není žádného důvodu k omluvě provinení. Není žádného důvodu k tomu, abychom považovali původní manželství za zrušené. To má platiti i tehdy, když nezvěstný uzavřel nové manželství, ačkoliv věděl, že jeho manželka se znovu neprovdala. Učinil-li tak, pak má jeho nové manželství býti neplatné a dřívější manželství nemá býti považováno za zrušené.

Překážka příbuzenství a švagrovství (§ 33 osn.) byla na-proti §§ 65 a 66 obč. zák. právem omezena. Osnova nezná ani imp. ordinis et voti solemnitis (§ 63 obč. zák.) ani imp. cultus disparitatis (§ 64 obč. zák.); rovněž nezná t. zv. imp. catholicismu (dvorský dekret z 26. VIII. 1814 čís. 1099 sb. z. s. a ze 17. VII. 1835 čís. 61 sb. z. s.). Rovněž imp. criminis (§ 67 obč. zák.) bylo již manželskou novelou čís. 320/1919 Sb. z. a n. odstraněno. Zda poslední stalo se právem, jest pochybno. Něk. obč. zák. (§ 1328) trvá ještě na této překážce manželství. Konečně byla v osnově zrušena také překážka zavraždění manžela (§ 68 obč. zák.) a to se zřetelem k tomu, »že v občanském zákoníku byl § 68 vysvětlitelný jen historicky a že jeho převzetí do zákoníka nového zbytečně by mohlo vyvolati dojem, jakoby podobného ustanovení bylo zapotřebí, což praktické zkušenosti nepotvrzují« (d. zp. str. 36).

V dalších ustanoveních (§§ 34 násl.) osnova pojednává o nedostatku předepsaných obřadností a rozeznává, jako obč. zákoník, ohlášky (§§ 35 násl.) a svolení k manželství (§§ 41 násl.). K tomu čteme v d. zp. (str. 36) toto vysvětlení: »Ustanovení ta jsou převzata z §§ 1 — 11 zákona č. 320/1919 s dvěma změnami zásadními a s některými korekturami v podrobnostech. Především navrhuje komise, aby zavedena byla pro manželství obligatorně forma civilní... Komise je si dobře vědoma toho, že otázka tato za dnešních poměrů posuzována bývá čistě politicky... Pro případ, že by příslušní činitelé nepřistoupili na řešení komisí navržené a žádali zachování dnešního stavu, podle něhož formě civilní je na roveň postavena pro příslušníky náboženských společností státem uznávaných forma církevní, připravila komise potřebné texty. Druhá zásadní změna záleží v tom, že komise sice zachovává instituci ohlášek, ale nedostatek ohlášek neprohlašuje za překážku, která je s to přivoditi neplatnost manželství.«

Z toho seznáváme stanovisko redaktorů osnovy k oné velmi důležité otázce moderního práva manželského, která jest, jak d. zp. právem vytýká, politické povahy. Zde není vhodné místo k tomu, aby byly navzájem odvažovány politické argumenty pro a contra. Ve směru právnickém stačí zdůrazniti, že redakční komise dala si skutečně mnoho práce, aby vpracovala do osnovy ustanovení platného zákona čís. 320/1919 s navrhovanými změnami. Na konci příslušných předpisů byl pod marg. rubr.: »Pořádkové předpisy« v osnově (§ 46) dán předpis, který jest připodobněn § 78 obč. zák. Nová jest pouze v § 43 osn. uvedená věta: »Svolení k manželství doložené výminkou nebo lhůtou je neplatné« — správné ustanovení, o němž se z d. zp. (str. 41) dovidáme, že bylo převzato z § 39 zák. čl. XXXI/1894.

Oddíl o překážkách manželství končí šem 47 osn., který pojednává o prominutí překážek manželství. Tento paragraf má zvláštní důležitost proto, že vypočítává překážky manželství, z nichž může býti udělena dispens. Tím byla odstraněna sporná otázka, která pozůstává na poli rakouského práva ve příčině t. zv. dispensních sňatků. Dispens může býti podle osnovy udělena z překážky nedostatku věku (§ 21), z překážky švagrovství mezi manželem a příbuzným druhého manžela v přímé řadě

(§ 33, odst. 1., čís. 2.), z vady při uzavření sňatku (§ 41), resp. při uzavření sňatku skrze zástupce (§ 42). Znění § 47, odst. 1., osn. jest však v technickém směru pochybené; není správné dáti tak důležité ustanovení do závorek s pouhou citací čísel paragrafů.

B. V osnově následují dále, stejně jako v obč. zákoníku, ustanovení o právních následcích manželství, jedná se zde však nejen o právních následcích» se zřetelem na osobní práva a povinnosti« (§§ 48—51), nýbrž i »se zřetelem na jmění manželů« (§§ 52—54), tedy k původním předpisům §§ 90—92 obč. zák. přičleňují se ustanovení o majetkoprávních účincích manželského poměru podle §§ 1233, věta 1., 1237 sl. obč. zák.

Co se týče nejprve osobních práv a povinností manželů, byl v osnově škrtnut § 89 obč. zák. a § 90 obč. zák. byl rozšířen v tom směru, že manželé jsou ve smyslu § 44 obč. zák. i. f. zavázáni pečovati o děti a vzájemně si pomáhati (§ 48 osn.). V první části § 48 osn. byl z obč. zákoníka expressis verbis převzat také »stejný závazek konati manželskou povinnost«. Ve srovnání s tím jest tekstování § 1353, odst. 1., něm. obč. zák. o vzájemné povinnosti k manželskému životnímu společenství ovšem lepší. Sledujeme-li nyní dále text osnovy, poznáváme, že podle § 49 muž není již »hlavou rodiny«, nýbrž pouze »přednostou domácnosti«; jinak zůstává vlastně i podle osnovy při ustanovení § 91 obč. zák. s jediným rozdílem, že se nemluví o povinnosti poskytovat manželce »slušnou« výživu, nýbrž o povinnosti manželově, aby manželku »podle svých možností slušně« vydržoval. Podle osnovy nemůže však již býti řeči o moci manželské; odpadá poslední věta § 92 obč. zák., jakož i ustanovení § 175 obč. zák. o moci mužově nad jeho nezletilou manželkou, »pokud jde o její osobu«. Při právech manželských podle § 92 obč. zák. odpadá v osnově ustanovení, že požívá práv stavu svého muže, neboť osnova škrtná všechny předpisy, které se v obč. zák. týkají stavu. Dále jest k § 50 osn. připojen druhý odstavec, ve kterém se ustanovuje, že není-li manžel s to, aby se sám uživil, náleží manželce, aby mu poskytovala podle svých možností slušnou výživu«. Již podle obč. zák. byl podle mého názoru ve vedlejší větě § 92: »pokud to vyžaduje

domácí pořádek« implicity obsažen předpis o t. zv. potestas clavium, náležející manželce. Právem považuje však osnova za nutno dáti o tom zvláštní ustanovení v § 51. Zde se osnova řídí vzorem §§ 163—165 švýc. civ. zák. s tím rozdílem, že odnětí zástupčího oprávnění manželem nevyžaduje ku své účinnosti naproti třetím osobám veřejného vyhlášení, nýbrž že záleží při tom pouze na tom, bylo-li třetí osobě ono odnětí známo anebo známo býti musilo. Považuji tuto změnu za zcela správnou, poněvadž není vhodné, aby se otázky hospodaření v rodině vynášely na forum úřadu.

Pokud se týče majetkoprávních účinků manželství zachovala osnova (§ 52) zásadu obč. zák., že sňatkem nenastává společenství jmění mezi manžely a že, není-li zvláštní úmluva, podrží každý své dosavadní jmění a nemá manžel práva na to, čeho druhý manžel za manželství nabude (§ 1237, věta 1., obč. zák.). Ale hlavní rozdíl je v tom, že podle osnovy v pochybnostech se má zato, že co na jmění přibylo za trvání manželského společenství, nabyli oba manželé společně stejným dílem. Podrobnosti náležejí do majetkového práva manželského (níže II.).

C. Ustanovení osnovy o zrušení manželského společenství (§§ 55 sl.) obsahují: prohlášení manželství za neplatné, rozvod a rozluku manželství. Celý tento oddíl jeví se jako kombinace ustanovení obč. zák. s ustanoveními čl. manželské novely čís. 320/1919, při čemž byl převzat také předpis dv. dekr. z 27. června 1837, čís. 208 sb. z. s. (§ 56 osn.) a po přiměřené úpravě předpis dv. dekr. ze 4. května 1841, čís. 531 sb. z. s. (§ 65 osn.), jakož i §§ 94, 107 uher. manž. zák. z r. 1894 (§§ 71, 70 osn.). Další odchylky jsou m. j. v § 58, odst. 2., podle vzoru § 1339 něm. obč. zák. a § 127 švýc. civ. zák.; v § 59 pokud se týče dodatku o právu odporovati »s povolením soudu«; v § 62, odst. 2., že všechny dohody a všechna soudní rozhodnutí, jež se týkají výživy z poměrů rodinných, mohou býti nově upravena, změnil-li se podstatně poměry (clausula rebus sic stantibus), atd.

Dále jest zde ještě vytknouti toto: Počet manželských překážek, k nimž má býti přihlíženo ex officio, omezuje se v § 56 osn. (srv. § 94 obč. zák.) na překážku trvajícího svazku man-

želského (resp. prohlášení za mrtva), příbuzenství a švagrovství, na nedostatek formy uzavření manželství a na případ doložení výminky. Nové ustanovení § 65 osn. o účincích rozvodu obsahuje správnou zásadu, že »rozvod sám o sobě neruší manželských povinností vyživovacích«; vyjmuty jsou pouze případy zavinění; při zavinění obou stran platí ustanovení převzaté z dvorského dekretu ze 4. května 1841, čís. 531 sb. z. s. Jinak než v § 110 obč. zák. jest v osnově formulován předpis § 66 o »obnovení manželského společenství«. Obnova manželského společenství sice má, ale nemusí býti oznámena řádnému soudu. Poslední věta § 66, odst. 1., osn. jest nová; ustanovuje: »Obnovou manželského společenství není taková obnova, o které lze podle okolností míti za to, že nebyla zamýšlena jako trvalá.« Vlastně jest tato věta samozřejmá a proto zbytečná. Může však tak, jak v osnově jest uvedena, také vésti k omylům. Následuje v osnově po větě, že rozvedení mají obnovu manželského společenství oznámiti soudu. Z toho mohlo by se souditi, že citovaná další věta platí i tehdy, když rozvedení již projevíli u soudu svoji vůli obnoviti manželské společenství. Zde jest položen důraz na oznámení soudu — otázka trvalosti obnovy manželského společenství nesmí býti podle mého mínění již ventilována po učiněném oznámení soudu.

O jiných námitkách byla řeč již shora (Sborník věd právních a státních, ročník XXXIII., str. 112, 113).

II. Ustanovení o manželském právu majetkovém netvoří v osnově (§§ 76—95) zvláštní hlavy, nýbrž jsou přičleněna k osobnímu právu manželskému pod marg. rubr. »Smlouvy svatební«, převzatou z obč. zákoníka. Struktura tohoto oddílu odlišuje se pouze málo od struktury XXVIII. hlavy obč. zák. Počet svatebních smluv, o nichž se v osnově pojednává, jest podstatně menší než v obč. zák.; mluví se tu jen o věnu, obvěnění, společenství statků a o správě jmění (§§ 77 násl., 88 násl., 91 násl.); toto omezení mělo pak za následek i další zkrácení původního textu.

Redaktoři osnovy musili si v manželském právu majetkovém hned při pojednání o úvodních ustanoveních položit otázku, mají-li setrvati při starém systému obč. zák. nebo mají-li zavésti jiný systém majetkového práva manželského. Nejen

ohled na právní systémy statkového společenství v Německu i ve Švýcarsku, ale i zásadní rozdíl mezi pojetím panujícím v historických zemích na straně jedné a na Slovensku a v Podkarpatské Rusi na straně druhé přiměly redaktory, aby zaujali stanovisko k problému: oddělení jmění nebo statkové společenství. Jak tuto otázku rozřešili? Již z důvodové zprávy k návrhu subkomitétu seznáváme, že komise byla původně odhodlána přepracovati předpisy o majetkovém právu manželském v duchu něm. obč. zák. a švýc. civ. zák. Uspořádala anketu notářských komor v Čechách, na Moravě a ve Slezsku s dotazem, zda a v jakém směru jest nutna reforma manželského práva majetkového. Notářské komory vyslovily se však proti reformě a to s poukazem na to, že systém odděleného jmění se v historických zemích republiky všeobecně vžil. Naproti tomu tvrdili však zástupci Slovenska a Podkarpatské Rusi se své strany, že se u nich vžil jiný systém majetkový, systém totiž, který se opírá o společenství statků za manželství nabytých bývalého práva uherského. Tak stojí proti sobě dva různé právní systémy, z nichž každý se odvolává na to, že se vžil. Návrh subkomitétu se rozhodl akceptovati rakouský systém odděleného jmění a přenechal superrevisi péči o sjednocení s uherskou právní oblastí. Při bližším zkoumání těchto otázek dospěla superrevisní komise k tomuto výsledku:

»Systém úplného majetkového společenství mezi manžely nebyl by po názoru komise převážně většině obyvatelstva vítán, neboť se dobře nehodí pro sociální a hospodářské poměry přítomné doby; příliš se vzdaluje vžitých a osvědčených zásad, k nimž dospěl dosavadní právní vývoj, a také by nepochybně v praxi přivodil nemalé komplikace. Co pak se týká požadavku Slovenské komise, hájeného se značným důrazem, došla sice komise superrevisní také k přesvědčení, že by se nedoporučovalo zavést na celém státním území všeobecnými předpisy všechno to, co na Slovensku a v Podkarpatské Rusi stran t. zv. koakvisice dnes platí... Naproti tomu uznala superrevisní komise, že základní myšlenka koakvisice, že totiž určité jmění má být považováno za jmění nabyté oběma manžely, je správnému řešení problému, o který jde, bližší než systém dosavadního občanského zákoníka« (d. zp. str. 50—51).

Nová osnova rozhodla se tedy pro starý systém odděleného jmění, s jedinou podstatnou změnou, že domněnka § 1237 obč. zák. má se vztahovati na nabytí oběma manžely. Tak byl gordický uzol rozřat a poslední zvuk má i moderní tón.

Nicméně jest toto řešení pouze polovičaté. Skutečnost, že se jisté právní pravidlo vžilo, jest jistě pádný argument; jestliže však stojí proti sobě dvě právní oblasti, z nichž v každé se vžilo něco jiného, pak není možný vůbec žádný kompromis, nejméně už tak, že by se rozhodlo ve prospěch jedné z obou právních oblastí. Domněnka ve prospěch nabytí oběma manžely znamená jistě pokrok, avšak není ještě způsobilá, aby navzájem smířila odporující si stanoviska. A skutečně: vyrovnání obou systémů není dobře možno. Důsledek toho jest však tento: Bud' oba systémy mají býti ponechány vedle sebe, jestliže se skutečně tak vžily, že se jimi nesmí otrásti; anebo se mají opačná stanoviska vyrovnati tím, že by se oba systémy reformovaly v duchu nové doby. Druhá možnost jest dána ovšem jen tehdy, když skutečnost, že se jisté právní pravidlo vžilo, nemá býti brána tak vážně, jak na první pohled vypadá.

Pokud se týká tohoto posledního bodu, mám dojem, že v průměru případů t. zv. vžitost není vlastně nic jiného než zákon pohodlnosti se známou větou: quiescit non movere. I notářské komory v historických zemích pojaly vžitost pravděpodobně v tomto a nikoli v jiném smyslu. Chybí statistický výkaz o tom, kolik rodin v historických zemích ve skutečnosti se řídí při úpravě svého manželského práva majetkového podle přísného předpisu oddělení majetku ve smyslu základních směrnic obč. zákoníka. To, že většina se za platného práva dovolává při svatebních smlouvách spolupůsobení notářů, mnoho nedokazuje. Není tím ještě s plnou jistotou vysvětleno, jak si široké vrstvy obyvatelstva, obzvláště ony, které uzavírají manželství bez intervence notáře, svoje životní společenství v majetkoprávním směru představují a jak si je tak či jinak upravují. Tvrdí-li se, že v historických zemích t. zv. společenství statků na případ smrti, jak jemu obč. zák. rozumí, zřídka může přicházeti, neplyne z toho ještě, že širokým vrstvám obyvatelstva jest právě společenství statků mezi manžely neznámo; naopak toto tvoří část nepsaného obyčejového práva a podléhá

zásadám hospodaření, které jsou směrodatné pro manžely, žijící ve statkovém společenství. I při tom se může ovšem státi, že na př. jmění ženino bude posuzováno jako oddělené jmění, neboť oddělení jmění může přicházeti i v systému statkového společenství.

S druhé strany nelze tvrditi, že se všechno, co se vytváří v soudní praxi karpatských zemí ve smyslu učení o koakvisici, skutečně se všemi svými zvláštnostmi ve veškerém přesvědčení lidu vžilo tak, jak se to chce předpokládati. Nicméně v pojetí lidu oné právní oblasti možno shledati zdravé jádro — toto spočívá podle mého mínění v jasném stanovení systému společenství statků nabytých, při čemž i pro všeobecné společenství statků má zůstatí vyhraženo přiměřené pole použití.

Na obou systémech, které »se vžily«, nemusí se tedy tak přísně trvati, jak míní právnické kruhy obou právních oblastí. Obyvatelstvo historických zemí se zajisté přizpůsobilo systému odděleného jmění, tak jako se přizpůsobilo i všem dřívějším soukromoprávním řádům, které platily před převratem a nyní ještě platí. Přizpůsobovací schopnost není však ještě důkazem, že se něco vžilo, a, co již dnes se důsledkem oddělení jmění dělá za pomoci notářských kanceláří, může se dělati i nadále, ačkoliv ostatním vrstvám obyvatelstva může býti přece poskytnuta možnost, aby žily ve statkovém společenství podle pevných právních pravidel, i když by nemohly nebo nechtěly dovolávati se pomoci notářů. S druhé strany má z uherského právního systému při revisi přijíti v úvahu pouze ta právní látka, která zbývá jako správné podání ducha lidu po vyloučení všech pozůstatků z dob v sociálním směru překonaných. D. zp. se mýlí, myslí-li, že systém statkového společenství »se dobře nehodí pro sociální a hospodářské poměry přítomné doby«; dlužno uvážiti, že ve střední Evropě opírá se německé právo o společenství statků nabytých, švýcarské právo o všeobecné statkové společenství, aniž by při tom vylučovalo oddělení jmění, chtějí-li nupturienti na něm trvati. Nejde přejíti přes statkové společenství manželů k dennímu pořádku jako to činí osnova, prohlubujíc odstraněním jednotlivých ustanovení (na př. §§ 1235, 1236 obč. zák.) ještě značně mezeru, která v tomto směru již v obč. zák. existuje. Systém statkového společenství

nevyklučuje arcit', jak vidíme v něm. obč. zák. a ve švýc. civ. zák., oddělení jmění, a vedle všeobecného statkového společenství může býti v témže právním systému spojeno i t. zv. společenství statků nabytých, lhostejno v jaké formě.

Máme-li toto na mysli, pak nic nebrání tomu, aby známé tři systémy: všeobecného statkového společenství, společenství statků nabytých, jakož i odděleného jmění byly v novém zákoníku vhodně spolu spojeny, takže by nupturientům byla zůstavena volba, podle kterého systému chtějí své majetkové poměry upravit. K tomu však nestačí všeobecný předpis § 91, odst. 1. osn. Mají býti především dány v zákoníku zvláštní předpisy jak o všeobecném společenství tak o společenství statků nabytých a jako zákonné východisko veškerého právního systému hodí se podle mého mínění nikoliv oddělení jmění jako znamení odloučenosti, nýbrž všeobecné statkové společenství jako majetkoprávní korelát společenství života. Tomu, kdo chce trvati na oddělení jmění, má býti volno, aby svoji vůli přivedl k platnosti zvláštní smlouvou. Nebyla by mu tedy uspořena cesta k notáři tak, jako za dnešního právního stavu. Má-li však společenství statků tvořiti stěžejní bod celého systému, pak zasluhuje z obou velkých zákonodárných děl moderní doby přednost stanovisko švýc. civ. zák. Jako zásada měl by býti převzat čl. 178 švýc. civ. zák., který zní: »Manželé podléhají předpisům o statkovém spojení, pokud si neujednají svatební smlouvou něco jiného anebo pokud mezi nimi neplatí mimořádný status majetkový.« Uvnitř této všeobecné zásady může býti náležitě oceněno i to, co důsledkem lidového názoru panujícího v karpatských zemích zasluhuje, aby bylo převzato z uherského systému společenství statků nabytých. Pouze touto cestou jest možno dosáhnouti skutečné unifikace obou systémů. Ovšem jest to namáhavá práce, které jest třeba k dosažení tohoto účelu. Neboť přes všechny přednosti švýc. civ. zák., který má zde sloužiti za vzor naskytnou se zajisté při bližším zkoumání otázky, k nimž jest třeba zaujmouti jiné stanovisko v duchu nejnovější doby. Tak musí býti uvážena na př. otázka, zda manžel má býti vždy povolán k tomu, aby spravoval společné jmění, dále bude podle mého mínění třeba, aby veškerá struktura statkového společenství dostala zvláštní ráz tím, že se má vždy řídit podle zásad

hospodaření (jak ve smyslu soukromohospodářském tak i národohospodářském). Moderní společnost se snaží všude o řádné zhospodárnění společenského života, zásady hospodaření nemohou tudíž pro první sociální svazek, t. j. rodinu, zůstati lhostejnými. Společenství statků mezi manžely má tedy býti konstruováno jako společenství hospodářské podle zásad správného hospodaření.

Redaktoři osnovy spokojili se však, jak již dříve bylo uvedeno, s převzetím zásady odděleného jmění a s nově konstruovanou domněnkou společného nabytí manželů. I skrovná ustanovení obč. zák. o společenství statků na případ smrti byla škrtnuta a v náhradu za to bylo pouze ustanoveno, že manželům je zůstaveno, aby se mezi sebou dohodli o společenství jakéhokoliv druhu (§ 91 osn.), — nepatrná to útěcha pro chudé vrstvy obyvatelstva, které nemají vždy peníze na zaplacení notáře, uváží-li se, že mají uzavřítí zvláštní (notářskou) smlouvu, chtějí-li své životní společenství spojití se společenstvím jmění!

Konečně jest se zmíniti o změnách dosavadních předpisů o vlivu nedobrovolného rozvodu a rozluky manželství na svatební smlouvy. Při nedobrovolném rozvodu nastanou podle osnovy především ony právní následky, jež byly pro případ rozvodu svatební smlouvou stanoveny. V ostatních případech nedobrovolného rozvodu může, není-li rozvodem vinna žádná strana nebo jsou jí vinny strany obě, každý z manželů žalovati, aby majetkové poměry, založené svatebními smlouvami, byly prohlášeny za »skončené«; je-li jen jedna strana bez viny, může pouze ona takto žalovati (§ 94 osn.). Majetkové poměry právní skončí se pravidelně také i tehdy, vysloví-li soud rozluku; avšak je-li jen jeden z manželů bez viny, má ode dne, kdy rozluka byla povolena, právo na vše to, co mu náleží podle svatebních smluv, přežije-li druhého manžela (§ 95 osn.).

(Pokračování.)